
OLIY TA'LIM MUASSASALARINI ADAPTIV BOSHQARISH STRATEGIYASI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10680005>

Ahmadjanov Dostonbek Shuxratjon o`g`li

*T.N Qori Niyoziy Nomidagi O`zPFITI, doktoranti,
e-mail, profd.ahmadjanov@gmail.com, tel:99 991 16 10*

ANNOTATSIYA

Maqolada adaptiv tizimlarni amalga oshirish shartlari muhokama qilinadi Oliy ta'lim muassasalari faoliyatida sifat menejmenti. Tadqiqotchilarning "adaptiv boshqaruv" tushunchasini aniqlashga zamonaviy yondashuvlari Oliy ta'limdagi o'quv jarayoni sifati" mavzusini ko'rsatib, uning asosiy yo'nalishlarini belgilab beradi. "Adaptiv", "Adaptiv boshqaruv" tushunchalarining mazmuni haqida ilmiy g'oyalarni va xususiyatlarini ochib beriladi.

Kalit so'zlar

Oliy ta'lim muassasasi, rivojlanish strategiyasi, Adaptiv, tashqi muhit, boshqaruv modeli, adaptiv boshqaruv texnologiyasi.

Oliy ta'lim muassasalarining (OTM) boshqaruv modellari va rivojlanish strategiyalarini tahlil qilish, ularni tashqi faoliyat muhitining tez o'zgaruvchan sharoitlariga moslashtirish yo'llari, usullari va texnologiyalarini tavsiflashdan iborat. Keng qamrovli tadqiqot usuli Oliy ta'lim muassasalarining mavjud rivojlanish strategiyalarini tahlil qilish va ularning tashqi muhitdagi o'zgarishlarga adaptivlikni tashkiliy va iqtisodiy qo'llab-quvvatlash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi. Oliy ta'lim muassasalarini rivojlantirish strategiyalarining mohiyati va turlarini, ularning faoliyat ko'rsatishining tashqi muhit o'zgarishlariga moslashish jarayonlarini asoslash uchun tizimli yondashuv hisoblanadi. Oliy ta'lim muassasalarni adaptiv boshqarish kontseptsiyasini ularni moslashtirishning ko'p qirrali muammolarini hal qilishning eng muhim yo'nalishlarini amalga oshirish uchun samarali usullar, algoritmlar va boshqaruv modellarini qo'llash jarayonida tashkiliy tamoyillarning sinergik kombinatsiyasi sifatida ko'rib chiqish taklif etiladi. Ta'lim xizmatlari bozorida uning samarali ishlashi va raqobatbardoshligini ta'minlash maqsadida atrof-muhitda o'zgarishlarni inobatga olganishi kerak. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Oliy ta'lim muassasaning tashqi muhit o'zgarishlariga uzluksiz moslashish jarayoni tashkiliy-iqtisodiy moslashuv mexanizmini shakllantirishni (aniqlashtirish, takomillashtirish), Oliy ta'lim muassasaning umumiy boshqaruviga adaptiv boshqaruv mafkurasini joriy etishni talab qiladi. Tizim me'yoriy-huquqiy bazani ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish

vazifalariga muvofiqlashtirish. Adaptiv boshqaruv menejmenti Oliy ta'lim muassasasi boshqaruvining barcha quyi tizimlarini qamrab olishi kerak: operatsion, ta'lim, ilmiy-texnikaviy, moliyaviy va investitsion, innovatsiyalar, marketing, xodimlar, ular alohida ishlamaydi. Oliy ta'lim muassasalarida adaptiv jarayonini qo'llab-quvvatlash tizimi uni tashqi muhit muammolariga moslashtirish bo'yicha harakatlar dasturini ishlab chiqishni o'z ichiga olishi kerak, shu jumladan tegishli tashkiliy va iqtisodiy adaptiv choralari, barcha harakatlar majmuasini - talabalarni safarbar etishdan boshlab. kadrlarni qayta tayyorlash uchun barcha mavjud raqobat omillari, moliyaviy, mehnat va boshqa resurslar va boshqalar. Adaptiv boshqaruv jarayonining tamoyillarini hisobga olgan holda Oliy ta'lim muassasalarda adaptiv boshqaruv jarayonini qo'llab-quvvatlashni tashkil etishning ilmiy va uslubiy tamoyillari ta'lim faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini, ularni o'rta va uzoq muddatli istiqbolga prognoz qilish zarurligini hisobga oladi va adaptive boshqaruv o'zgarishlarini rejalashtirishni ta'minlaydi. Oliy ta'lim muassasalar uzoq muddat asosda Adaptiv boshqaruv menejment strategiyasini amalga oshirish natijalari ta'lim sifatini oshirish mezonini, bitiruvchining individual ta'lim natijasi u egallagan kompetentsiyalarning haqiqiy darajasi va tashkilot tomonidan belgilangan me'yoriy vakolatlarining nisbati sifatida belgilanishi mumkin bir ta'lim mutaxassisligi yoki mutaxassisligi bo'yicha normativ ta'lim hujjatlari.

Tashqi muhit joriy va kelajakdagi faoliyatning xususiyatlarini aniqlaydigan sharoitlar jadal shakllantirilmoqda. Ulardan eng muhimlari: jamiyatni axborotlashtirish, hayotning barcha sohalarini raqamlashtirish; bozor munosabatlarini shakllantirish, shu jumladan oliy ta'lim muassasalarini (OTM) bozor ish mantig'iga o'tish; mamlakat iqtisodiy kompleksini isloh qilish; bilim iqtisodiyotini shakllantirish, zamonaviy ishlab chiqarishda inson omili kamayib borishi; iqtisodiy munosabatlarning globallasuvi va ta'lim sohasining baynalmilallasuvi.

Diskretsiya va mehnat sharoitlarining beqarorligi oliy ta'lim muassasalardan tashqi muhitdagi mavjud o'zgarishlarga doimiy e'tibor berishni talab qiladi. Texnologik taraqqiyotning rivojlanishi, jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar va shu bilan bog'liq holda bitiruvchilarning malakasiga qo'yiladigan talablarning ortishi, mehnat bozorida jadal o'zgarishlar, yangi kasblarning paydo bo'lishi ta'lim muassasalaridan o'z faoliyatini rejalashtirish va kelajakni bashorat qilishda yangicha yondashuvlarni talab qiladi. ehtiyojlari aholi va tadbirkorlik sub'ektlarining mehnat bozorida talab qilinadigan tegishli bilimlarga joriy va istiqboldagi ehtiyojlariga yuqori darajada mos keladigan mutaxassislariga mamlakat, hududning iqtisodiy kompleksi. Bu atrof-muhitni belgilovchi omillar Oliy ta'lim muassasalarining rivojlanish strategiyasi bo'yicha ongli qarorlar qabul

qilishni va yangi, tez o'zgaruvchan ish sharoitlariga adaptivni talab qiladi. Hozirgi vaqtda Oliy ta'lim muassasaning bugungi iqtisodiy va ijtimoiy sharoitda saqlanib qolishi strategiyasini ishlab chiqish zarurligi ayon bo'ldi. Biroq, amaliyot tahlili shuni ko'rsatadiki, bir qator uslubiy va amaliy masalalar yuzaga keladi, ularning yechimi ta'lim xizmatlari bozorida Oliy ta'lim muassasalarning samaradorligini oshirishga yordam beradi. Ta'lim xizmatlarining jadal rivojlanayotgan bozori va uning muammolariga adaptiv sharoitida ta'lim muassasasi uchun faoliyat modelini tanlash usullari ayniqsa dolzarb bo'lib bormoqda.

Oliy ta'lim muassasalarning tashqi muhit o'zgarishlariga adaptivlikni tashkiliy-iqtisodiy qo'llab-quvvatlash sxemasini takomillashtirishdan iborat; Oliy ta'lim muassasalarni strategik boshqarish tizimida adaptiv boshqaruv texnologiyalarining roli va o'rnini aniqlash. Ushbu maqolaning maqsadi oliy ta'lim muassasalarini boshqarish modellari va rivojlanish strategiyalarini tahlil qilish, shuningdek, ular faoliyat yuritayotgan tez o'zgaruvchan tashqi muhitga adaptiv usullari, usullari va texnologiyalarini shakllantirishdir.

Oliy ta'lim muassasalarni adaptiv boshqarishning mohiyatini bitiruvchilar tomonidan olingan yuqori sifatli, tegishli bilimlarga, ularning kompetentsiyalarining ushbu jarayonda zamonaviy va kelajak iqtisodiyotiga mos kelishiga ijtimoiy talablarni amalga oshirish uchun shart-sharoitlar yaratish jarayoni sifatida ko'rib chiqish tavsiya etiladi. kadrlar tayyorlash; Oliy ta'lim muassasalarning barcha tarkibiy bo'linmalarida ularning funktsiyalari, asosiy holati, tashkilotning adaptiv maqsad va vazifalarini amalga oshirishga bevosita yoki bilvosita aloqadorligini hisobga olgan holda tegishli o'zgarishlar; Oliy ta'lim muassasalarning ijtimoiy-iqtisodiy va jamiyatdagi institutsional o'zgarishlar, odamlarning bilimiga bo'lgan ehtiyojining ortishi. Oliy ta'lim muassasalarni adaptiv boshqarish kontseptsiyasini moslashuvning ko'p qirrali muammolarini hal qilishning eng muhim yo'nalishlarini amalga oshirishni boshqarishning samarali usullari, algoritmlari, modellarini qo'llash jarayonida naqshlar, tashkiliy tamoyillarning sinergik birikmasi sifatida ko'rib chiqish taklif etiladi. universitetning. uning faoliyati samaradorligini va ta'lim xizmatlari bozorida raqobatbardoshligini ta'minlash uchun tashqi muhitni o'zgartirish. Oliy ta'lim muassasalarning tashqi muhit o'zgarishlariga uzluksiz moslashish jarayoni tashkiliy-iqtisodiy adaptiv mexanizmini shakllantirishni (aniqlashtirish, takomillashtirishni), Oliy ta'lim muassasalarning umumiy boshqaruv tizimiga moslashishni boshqarish mafkurasini joriy etishni va normativ-huquqiy bazani muvofiqlashtirishni talab qiladi. . ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish maqsadida. Oliy ta'lim muassasalari adaptiv boshqaruvining barcha quyi tizimlarini qamrab olishi kerak: operatsion, ta'lim, ilmiy-texnikaviy, moliyaviy va investitsion, innovatsiyalar, marketing, xodimlar, ular alohida ishlaymaydi.

Iqtisodiyot va jamiyatdagi o'zgarishlarning uzluksizligi va nihoyatda yuqori tezligini hisobga olgan holda, adaptiv boshqaruv tamoyillari va texnologiyalari ta'lim muassasasining hozirgi va kelajakdagi iqtisodiyot talablariga javob berishini hamda ta'lim xizmatlari bozorida uning raqobatbardoshligini ta'minlashning doimiy vositasiga aylanishi kerak. Oliy ta'lim muassasalarini tashqi muhitdagi o'zgarishlarga moslashtirish tashkilotning har bir boshqaruv funksiyasining asosiy (asosiy bo'lmasa ham) vazifasi bo'lishi kerak. Umumiy boshqaruv tuzilmasining har bir qismi muassasaning adaptiv dasturini amalga oshirishda o'ziga xos ro'l o'ynaydi. Zamonaviy adaptiv tashkilotning belgilovchi xususiyati muassasaning marketing xizmati bo'lishi mumkin. Tashkiliy-iqtisodiy mexanizmni tashqi muhitda yuzaga keladigan yoki bashorat qilinayotgan o'zgarishlar sharoitida maksimal samaradorlikka erishish uchun faoliyatni boshqarish uchun muassalarning barcha quyi tizimlarini tezkor qayta qurishni ta'minlaydigan o'zaro bog'liq elementlar majmui sifatida ko'rib chiqish kerak. Bu adaptiv boshqaruv qarorlarini qabul qilish va amalga oshirish tamoyillari, vositalari va usullari to'plami. Adaptiv jarayonining ko'p xilma-xilligi, xilma-xilligi va murakkabligi Oliy ta'lim muassasalarining adaptiv strategiyasini ishlab chiqishni talab qiladi, bu esa, o'z navbatida, tegishli tashkiliy-iqtisodiy mexanizmni qurish konsepsiyasini ishlab chiqishni talab qiladi. Moslashuv jarayoni kontseptsiyasi aniq belgilangan maqsadga asoslanishi va asosli va *amalda tasdiqlangan* tamoyillarga asoslanishi kerak. moslashish tizimining qanday ishlashi kerakligini aniqlash kerak. Adaptiv jarayoni uchta asosiy vazifani hal qilishga qaratilgan: tashqi muhit bilan dinamik muvozanatni o'rnatish asosida uzoq muddatli istiqbolda tashkilotning hayotiylikini va yanada barqaror rivojlanishini ta'minlash; ta'lim xizmatlari bozorida universitetlarning raqobatbardoshlik darajasini oshirish.

Oliy ta'lim muassasalarini tashqi muhit talablariga adaptivlashtirish bir martalik harakat emas, balki uzluksiz va uzoq muddatli jarayon bo'lib, pirovardida muassalarning mintaqaviy va milliy ta'lim xizmatlari bozorlarida raqobatbardoshligini hamda uning yuksak nufuzini ta'minlashi kerak, tashqi muhitning dinamik o'zgarishlari va mutaxassislarni tayyorlash istiqbollari hisobga olish zarurati sharoitida tashqi muhitni rivojlantirish prognozlarini asosida tizimli, uzluksiz adaptivlashish jarayonini amalga oshirish kerak. proaktiv xarakterga ega ta'lim muassasasi faoliyat strategiyasining zaruriy tamoyili bo'lishi.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi «2022-2026-

yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi»gi PF-60-son farmoni.

2. 2019-yil 11-iyuldagi «Oliy va o'rta maxsus ta'lim sohasida boshqaruvni isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-5763-son farmoni.

3. Prigunov O. V. Oliy ta'lim muassasalari o'quv jarayoni sifatini boshqarish tizimining kontseptual diagrammasi. 2020. No 1. P. 241 - 244. DOI: 10.31891/2307-5740-2020-278-1-42.

4. Ilyasov, I. I. o'quv jarayonining tuzilishi / I. I. Ilyasov. -M.: Mosk nashriyoti. Un-ta, 1986 yil.

5. Galitsan O., Xil O., Kirilenko Ya. Yevropa integratsiya jarayonlari sharoitida oliy ta'lim sifatini boshqarish. Pedagogika jurnali. 2021. y 2. P. 103 - 112. DOI: 10.32405/2411-1317-2021-2-103-112.

6. Ergasheva X.Yu. How to start teaching children second languages at home// Namangan davlat universiteti ilmiy axborotnomasi. -Namangan, 2020. Maxcyc сон. - Б. 407-410. (13.00.00. № 30)

7. Ergasheva X.Y. Teaching second language to Very Young Learners // Pedagogical Sciences/colloquim-journal#13(24) ISSN 2520-6990, December, 2018. - Pages 18-20.

8. Ergasheva X.Y. Communicative approach to second language teaching in preschool education // Horison: Journal of Humanity and Artificial Intelligence#13(24) ISSN 2835-3064. 2023, - Pages 499-502. (Global Impact Factor 9.7)

9. Umarov A.A. Maktabgacha ta'limda til o'rgatish konsepsiya va tamoyillari // Pedagogika nazariyasi// "Xorijiy tillarni o'qitishda innovatsion yondashuvlar" mavzusida Xalqaro miqyosidagi ilmiy-amaliy konferensiya, Namangan, ISSN 18-19-23./ 6 bet, 18 May 2023 yil.

10. Umarov A.A. Pedagogik nazariya va amaliyotda bo'lajak o'qituvchining axborot kompetentsiyasini rivojlantirish konsepsiyasi // Guliston Davlat Universitet Axborotnomasi// Gumanitar - ijtimoiy fanlar seriyasi, 2023. № 2, UDC 378.147 / 254-258 betlar, 2023-yil 30-iyun.

11. Isakova Maftuna. The most effective techniques for teaching English in EFL and ESP programs// Pedagogical sciences and teaching methods.